

<https://doi.org/10.53656/his2023-5-8-mon>

Reviews and Annotations
Рецензии и анотации

МОНОГРАФИЯ ЗА БЪЛГАРО-ФРЕНСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ

Доц. д-р Стоян Николов

Институт „Перспективни изследвания за отбраната“ –
Военна академия „Г. С. Раковски“

През пролетта на 2023 г. излезе от печат и бе представена монография за българо-френските отношения (Реев 2023). Между двете меки корици на монографията „Военни аспекти на българо-френските отношения от 1878 до 1918 година“ (267 с.) е публикуван резултатът от десетилетна изследователска дейност, посветена на военните аспекти на двустранните отношения.

Според нейния автор изследването, което времево е ограничено в четири-десетгодишен период от възстановяването на българската държавност до края на Първата световна война, „се фокусира върху един сравнително помалко засяган в досегашните проучвания елемент“ (Реев 2023, pp. 10 – 11). Той определя, че целта на монографията е „да разгледа военните взаимоотношения между двете държави, които преминават през различни етапи – от първоначално ограничени връзки през сътрудничество и сближаване и завършва с военно противопоставяне“ (Реев 2023, p. 11).

Принос на изследователя е използването на голям брой архивни документи от български и чужди архивохранилища, включително от френски архиви – Историческия архив на Министерството на отбраната на Франция, Генералния щаб, сухопътните войски и военноморски сили – гр. Венсен, и Архива

на Полицейската префектура в Париж, като редица от тях до този момент са неизползвани от българската историческа наука.

Архивът на Полицейската префектура в Париж съхранява личното досие на княз/цар Фердинанд, като в него е документирано всяко посещение на владетеля във Френската република, включително за доставки за въоръжения, разговори относно изпращането на военни аташета в България и посещения на военни заводи. С вкарването в научен оборот на тази материя изследователят допълва с конкретни детайли предходно огромно изследване (Stoyanovich 2022) за родоначалника на единствената династия в Третата българска държава.

Авторът е ползвал при създаването на монографичното изследване, включващо увод, три глави изложение, заключение, две приложения и библиография, голям брой обнародвани документи, периодика, спомени, дневници, статии, доклади, студии и монографии. Това допринася за балансираното и подкрепено с различни източници изложение. То поставя и нови въпроси, както и възможността за преоценка на наложили се сред българското общество становища за взаимоотношенията между България и Франция, както и за френското влияние при развитието на българската войска.

В уводната част доц. Пеев коректно отбелязва основните автори, чиито предходни изследвания са допринесли за допълване на отделни елементи в неговото изследване. Посочва и колегите, които са му помагали с бележки и съвети, като освен български историци благодарение на разговорите и дискусииите с проф. Бернар Лори в монографията е прецизирана френската гледна точка по проблематиката (Пеев 2023, pp. 241 – 267).

Първа глава от настоящата монография – „Франция и България от Освобождението до началото на Първата световна война“, е посветена на опитите на френската страна да заеме определени, и то все по-силни позиции в българската войска, което да позволи и политиката в България да бъде привлечена към тази на Франция (Пеев 2023, pp. 25 – 80). Този целенасочен френски интерес се провежда по няколко направления – покупки на френска материална част, френски военен застава начело на флота, запознаване на българския команден състав с достиженията на френската военна доктрина и практика, а не на последно място – и с надграждането на военното образование на български офицери с последващо обучение във Франция. В края на главата е посочен стремежът на българското военно командване след Руско-японската война да замести руския образец, по който е изградена, с друг – френски, но при влизането на България в Първата световна война тя е с неизбистрена военна стратегия и тактика (Пеев 2023, p. 80).

Втора глава – „Противници на Солунския фронт 1915 – 1918 г.“ (Пеев 2023, pp. 81 – 150) разказва за епичните боеве между българи и французи в Македония, като ценни са многобройните описания от френски участници на бълга-

рите като храбър противник, който през военните години трупа военен опит. Проследява и голямата заболяемост с последваща висока смъртност сред френските войски, което налага привличането на нови попълнения. Използването на френски източници дава друг, различен поглед за военните действия между български и френски части, с което има приносен характер, подобен на монографичното изследване на доц. Иван Петров (Petrov 2008), в което са използвани множество неизвестни и малко известни английски източници.

Трета глава – „Военнопленници и дезертьори“ (Реев 2023, pp. 151 – 220), разглежда отношението към френските пленници в България и към българските пленници и дезертьори под френска власт. Авторът отбелязва доброто отношение към пленниците и от двете страни, като в първата част – „Военнопленници“ (Реев 2023, pp. 151 – 193), от тази глава посочва, че примерите на лошо третиране и от двете страни на пленниците са малко. Във втората част – „Дезертьори“ (Реев 2023, pp. 193 – 220), подробно разкрива целенасочената френска пропаганда за подбуждане към дезертьорство, което дава своите резултати във войната на изтощение. Темата е слабо изследвана до този момент, като доц. Пеев посочва и причините за дезертиране от българска и от френска страна – русофилство за българските бегълци, изповядване на социалистически и пацифистки идеи, лоша дисциплина и условия.

Заклучението (Реев 2023, pp. 221 – 222) е кратък синтез на изложението и своеобразен преход към последиците за България след края на войната, включително за заложените български войници и офицери, Ньойския договор и опитите за негова ревизия, което подсказва за евентуално продължение на монографичното изследване от доц. Пеев и за следващите десетилетия.

Двете приложения са доклад на специалния пратеник капитан Патрис Махон до Генералния щаб на Френската армия за проведените през септември 1905 г. маневри на българската армия от 12 октомври 1905 г. (Реев 2023, pp. 223 – 232) и доклад от френския консул в Пловдив Макс Шублие до министъра на външните работи на Република Франция Морис Рувие със сведения за българската армия от 24 февруари 1906 г. (Реев 2023, pp. 233 – 240). Те допълват документално най-голямата като хронологични граници първа глава и разкриват френските оценки за българската армия в този важен период на модернизация.

В посочената в края на книгата библиография над 250 от публикуваните източници са на български език, над 150 са на френски език и няколко са на английски език (Реев 2023, pp. 241 – 267), което показва задълбочения характер на изследването, чието изложение е допълнено и с илюстративен материал, което обогатява възприемането на текста.

Монографията на доц. Пеев носи нови знания и оценки за важни аспекти в българо-френските отношения за епохата от възстановяването на българската държавност до края на Първата световна война, белязана от бърза българска

модернизация и съзидание, включително във военното дело. Книгата завършва с крушението на осъществяването на националния идеал въпреки усилията на българската държава и армия под ударите на по-силни военни противници като Франция, което довежда до трайно влошаване на двустранните отношения.

ЛИТЕРАТУРА

- ПЕЕВ, Г., 2023. *Военни аспекти на българо-френските отношения от 1878 до 1918 година*. София: НБУ. ISBN 978-619-233-238-9.
- ПЕТРОВ, И., 2008. *Войната в Македония (1915 – 1918)*. София: СЕМАРШ. ISBN 978-954-8021-92-0.
- СТОЯНОВИЧ, П. Фердинандеум. *Фердинанд I и европеизацията на България, представена в избрани области на държавното управление и в обществото 1861 – 1887 – 1912*. Велико Търново: Фабер. ISBN 978-619-00-1510-9.

REFERENCES

- PEEV, G., *Military aspects of Bulgarian-French relations from 1878 to 1918 year*. Sofia: NBU. ISBN 978-619-233-238-9.
- PETROV, I., *The War in Macedonia (1915 – 1918)*. Sofia: SEMARSH. ISBN 978-954-8021-92-0.
- STOYANOVICH, P., 2022. *Ferdinandum. Ferdinand I and the Europeanization of Bulgaria, presented in selected areas of state administration and society 1861 – 1887 – 1912*. Veliko Tarnovo: Faber. ISBN 978-619-00-1510-9.

✉ **Dr. Stoyan Nikolov, Assoc. Prof.**

Web of Science Researcher ID: HCI-6940-2022

ORCID iD: 0000-0002-8132-1046

Rakovski National Defence College

Defense Advanced Research Institute

E-mail: s.nikolov@rndc.bg